

אוריפידס

מדיאה

תירגם מיוונית עתיקה והוסיף מבוא:
שמעון בוזגלו

ספרי עליית הגג • ידיעות אחרונות • ספרי חמד

מבוא

הרקע למחזה*

פְּלִיאָס, מלך יוֹלְקוֹס (במזרח יוון), קיבל נבואה שנאמר לוֹ בֵּה לְהִיזְהֵר מֵאִישׁ בֶּעַל סַנְדֵּל בּוֹדֵד. כְּעֹבֵר שְׁנַיִם הוּא זָבַח זָבַח לְכַבּוֹד אֶל הַיָּם פּוֹסִידוֹן וְהוֹמֵיִן רִבִּים מֵאֲזֵרְחֵי יוֹלְקוֹס, וּבֵהֶם אַחִיִּין שְׁלוֹ, בַּחֹר צַעִיר בִּשְׁם יָאֶסוֹן. בְּדִרְכּוֹ לְזֹבַח, חָצָה יָאֶסוֹן בְּרִגְלָה נָהָר וַאֲכִיד שֵׁם סַנְדֵּל אַחֵר. פְּלִיאָס רָאָה אוֹתוֹ וְהִבְחִין שֶׁהוּא נֹעֵל רֶק סַנְדֵּל אַחֵר, וְאֵז נִזְכָּר בְּנִבְאוֹה שֶׁקִּיבֵּל, נִיגַשׁ אֵלָיו וְשָׁאַל אוֹתוֹ מַה הִיָּה עוֹשֶׂה אֵילוֹ הִיָּה הוּא הַשְׁלִיט וְהִיָּה מִקְבֵּל נִבְאוֹה שֶׁנֶּאֱמָר בֵּה שְׂאֲחֵד הָאֲזֵרְחִים יִהְיֶה אוֹתוֹ. "הִיָּתִי מִצּוּוֹה עָלָיו לְהִבְיָא אֶת גִּיזַת הַזֶּהָב, "הַשִּׁיב יָאֶסוֹן. "נִהְדֵּר, "אָמַר פְּלִיאָס, "אֲנִי מִצּוּוֹה עָלֶיךָ לְהִבְיָא לִי אוֹתָהּ."

הַגִּיזָה הִיָּתָה צִמְרִיזָהָב שֶׁל אֵיל אֲגָדִי. הִיא הוֹחֲזָקָה בְּמַמְלַכְתָּה קוֹלְכִיס הָרְחוֹקָה (בְּמִזְרַח הַיָּם הַשְּׁחֹר, בְּאֲזֹר גְּאוֹרְגִיָּה שֶׁל יִמִּינוֹ), תְּלִיָּה עַל עֵץ אֶלּוֹן בַּחֲוֹרָשָׁה קְדוּשָׁה, וְנַחֲשׁ מִפְּלָצַתִּי, שֶׁלְעוֹלָם אֵינּוּ יִשָּׁן, שֶׁמֶר עָלֶיהָ.

יָאֶסוֹן לֹא נִרְתַּע, וְנִרְתַּם לְמִשִּׁמָּה. אוֹמֵן מוֹכֶשֶׁר בִּשְׁם אֶרְגוֹס בְּנֵה לֹא אוֹנִיָּה בַת חֲמִישִׁים מִשּׁוּטִים, וַיָּאֶסוֹן כִּינָה אוֹתָהּ "אֶרְגוֹ", עַל שְׁמוֹ

* הרקע המוגש כאן מבוסס על הספרייה מאת אֶפּוֹלוֹדוֹרוֹס (רושם מיתוסים, כְּנִרָאָה בֶּן הַמָּאָה הַשְּׁנִיָּה לְסַפִּירָה), סֵפֶר רֵאשׁוֹן, פָּרָק 9, 16-28.

של האומן. הוא הצליח לגייס למסע כמה מהשמות המפורסמים ביותר בעולם היווני, בהם אורפאוס, קסטור ופולידאוקס, הרקולס, תסאוס ועוד (וגם אישה אחת, אטלנטה). יאסון היה הקברניט, וכולם יחד כונו "אֶרְגוֹנאוֹטים", כלומר "ימאי האֶרְגוֹ".

האונייה הפליגה מיוֹלְקוֹס למסע מלא הרפתקאות מבעיתות, שְׁכָלֶל מַעֲבֵר בשן ועין בין שני סלעים ענקיים ("סִימְפִּלְגָדִים") בים, שהיו מתנגשים בכל פעם שמשהו עבר ביניהם, אפילו ציפור, ומוחצים אותו ברעש אימים. בסופו של דבר, האונייה הגיעה לקולכים ועגנה שם. יאסון ניגש אל אֵיִיאָטֶס, המלך המקומי, הסביר לו את מטרת בואו וביקש את הגיזה. אֵיִיאָטֶס הבטיח לתת לו אותה בתנאי שיצליח לרתום בעצמו צמד שוורים ענקיים ופראיים בעלי רגלי ארד, הנושפים אש מפיהם, ולזרוע שיניים של נחש מפלצתי.

יאסון היה אחוז אימה מהדרישות האלה ולא ידע מה לעשות. למזלו, בתו של אֵיִיאָטֶס, הנסיכה הרוקחת* מֵדִיאָה, התאהבה בו. היא הבטיחה ליאסון, ללא ידיעת אביה, לעזור לו לרתום את השוורים ולהשיג את הגיזה, אם יישבע לה שיתחתן איתה וייקח אותה איתו ליוון. יאסון נשבע, והיא נתנה לו שיקוי ואמרה שאם ימרח אותו על המגן שלו, על חניתו ועל גופו, הוא יהיה חסין מפני אש ונשק במשך יום שלם. היא גם הסבירה לו שהשיניים שאביה נתן לו אינן בדיוק

* או מכשפה, תלוי בנקודת המבט.

מאובנים תמימים, וברגע שיזרע אותן יצמח מייד מכל אחת מהן לוחם חמוש מכף רגל ועד ראש ויסתער עליו. כשיראה שהלוחמים נערכים בקבוצה צפופה, עליו ליידות בהם כמה אבנים ממרחק בלי שיראו אותו. הם יתחילו לריב זה עם זה, ואז כל מה שיישאר לו לעשות זה לגשת אליהם ולחסל אותם.

יָאֶסֶן נהג בדיוק לפי ההוראות וביצע בהצלחה מה שהוטל עליו, אבל אֵיִיֶאֱטָס סירב לתת לו את הגיזה. יותר מכך, הוא רצה לשרוף את ה"אַרְגוֹ" ולהרוג את כל הימאים. מכל מקום, מְדִיָאָה הקדימה את אביה. בחשכת הלילה הובילה את יָאֶסֶן אל הגיזה, ובעזרת שיקוי שרקחה לפני כן הרדימה את הנחש ששמר עליה. הם חטפו את הגיזה, רצו לאונייה, עלו עליה עם כל הצוות ומיהרו להפליג משם. עוד נוסע חדרש ב"אַרְגוֹ" היה אחיה של מְדִיָאָה, אֶפְסִיֶרְטוֹס, שהצטרף אליה.

כשֶאֵיִיֶאֱטָס גילה מה קרה, הוא יצא למרדף יָמִי אחרי ה"אַרְגוֹ". הוא הצליח לצמצם במידה מאיימת את המרחק לאונייה, ומְדִיָאָה, במאמץ נואש לעכב אותו, רצחה את אחיה, ביתרה את גופתו והשליכה לים נתח אחר נתח. האב המסכן התעכב בכל פעם כדי לאסוף את שרידי בנו, וה"אַרְגוֹ" נמלטה.*

* אֶוֹרִיפִידֵס מביא במחזה שלו גרסה אחרת לכתוב כאן. בתמונת הסיום (שורות 1334-1335 במקור) הוא אומר שֶמְדִיָאָה רצחה את אחיה בביתה ורק אחר כך עלתה על סיפון ה"אַרְגוֹ".

כעבור ארבעה חודשים, ואחרי הרפתקאות נוספות, הגיעה סוף־סוף ה"אַרְגוֹ" ליוֹלָקוֹס. באותו הזמן, פְּלִיאָס, מלך יוֹלָקוֹס, שהיה בטוח שהאַרְגוֹנָאוֹטִים לא יחזרו בחיים, הביא בעקיפין למות הוריו של יָאסוֹן והרג בעצמו את אחיו הקטן של יאסון. כשיָאסוֹן חזר, הוא נתן לפְּלִיאָס את הגיזה וארב בסבלנות לרגע המתאים לנקום בו. הוא ביקש מַמְדִּיאָה שתעזור לו למצוא דרך להעניש את המנוול. היא ניגשה לארמון של פְּלִיאָס והציעה לבנותיו קסם מלהיב: היא שחטה אֵיל זקן, ביתרה אותו, הרתיחה את החלקים, והוֹקוֹס פִּוֶּקוֹס – הפכה אותו לטלה. הבנות התלהבו, שחטו את אביהן הזקן, ביתרו אותו, הרתיחו את החלקים וציפו שאביהן יופיע לפניהן באביב נעוריו. לא ברור כמה זמן הן עמדו שם וחיכו, אבל אחיהן לא חיכה הרבה, ויחד עם אזרחי יוֹלָקוֹס גירש מהארץ את יָאסוֹן ואת מַדִּיאָה. הזוג עבר לממלכת קוֹרִינְתוֹס (באזור העיר קורинтос ביוון של ימינו), חי שם לא רע כמה שנים, עד ש – וכאן מתחיל המחזה.

המיתוס

כמו בכל יתר הטרגדיות היווניות שהגיעו לידינו (חוץ מפרסים של אֵיי־סְכִילוֹס), גם המחזה הזה מבוסס, במידה רבה של חופש ודמיון, על מיתוס עתיק שגרסאות שלו היו כנראה מוכרות לחלק גדול מהקהל.

"הרקע למחזה" המובא למעלה הוא תמצית המיתוס על מְדִיאָה וִיאָסוֹן על פי אֶפּוֹלּוֹדוֹרוֹס (ראו הערה לעיל), שאסף חומרים ממחברים שונים שקדמו לו וצירף אותם לסיפור אחד. אבל מיתוס, מטבעו, הוא "יצור" הרבה פחות מסודר וקבוע ממה שנוהגים להציג אותו, ולרוב – מספר הענפים וההסתעפויות של המיתוס הוא כמספר המקורות המספרים אותו.

פה ושם הגיעו אלינו הדים קלושים למיתוס הנוכחי: אצל הוֹמֵרוֹס (אִיליאָס ז', 468–469; כא', 40–41, ואודיסֵיאָה יא', 256–259; יב', 69–72), באפוסים קדומים אחרים, ובעיקר אצל הֶסְיוֹדוֹס (תאוגוֹנִיָה 956–962):

פְּרִסְאִיס, בְּתוֹ שֶׁל אוֹקְאָנוֹס,
יִלְדָה לְהֵלְיוֹס, שְׁאִינוֹ מִתְעַיֵף,
אֶת קִירָקָה וְאֶת הַמֶּלֶךְ אִיאֶטֶס.
אִיאֶטֶס, בְּנוֹ שֶׁל הֵלְיוֹס הַמֵּאִיר לְבְנֵי אָנוֹשׁ,
הִתְחַתֵּן, לְפִי תַכְנִית הָאֱלִים, עִם אִידִיאָה יֶפֶת הַלְחִי,
בְּתוֹ שֶׁל אוֹקְאָנוֹס הַמְשָׁלֵם.
וְהִיא, מֵרֵב תְּשׁוּקָה, בְּזֻכּוֹת אֶפְרוֹדִיטָה הַזְּהוּבָה,
שָׁכְבָה אִתּוֹ וְיִלְדָה לוֹ אֶת מְדִיאָה נָאֵת הַקָּרְסֵל.

וכמה שורות אחרי כן, באותה יצירה (תאוגוניה, 992-1002):

אַחֲרֵי שְׁבֹן־אֵיסוֹן, לְפִי תְּכֵנִית הָאֱלִים,
הַשְּׁלִים אֶת הַמְּטָלוֹת הַמְּפָרְכוֹת הָרְבוֹת
שֶׁהָטִיל עָלָיו פְּלִיאָס הַבְּרִיוֹן,
הַמֶּלֶךְ הַשְּׁחָצֵן הַגָּדוֹל, הַזְדוֹנִי, הַיִּמְרָנִי,
הוא לָקַח אֶת בֵּת אֵי־אֶטָס, מֶלֶךְ בֶּן טְפוּחִיו שֶׁל זֵאוּס,
וְכַעֲבֹר תְּלָאוֹת רַבּוֹת הִגִּיעַ לְיוֹלָקוֹס
עַל סִפּוֹן אֲנִיָּה מִהִירָה עִם הַצְעִירָה אֶרְכַּת הָרִיסִים
וְהַפֶּךְ אוֹתָהּ לְאַשְׁתּוֹ הַטְּרִיָּה.
בֶּן־אֵיסוֹן, רוּעָה הָעֵם, בָּעַל אוֹתָהּ
וְהִיא יִלְדָה אֶת מֶדִּיאוֹס, שְׁכֵירוֹן בֶּן־פִּילִירָה גִּדֹּל בְּהָרִים –
כֵּן הִתְמַמְּשָׁה מִטְּרָתוֹ שֶׁל זֵאוּס הַגָּדוֹל.*

מקור מאוחר יותר הוא פֶּרְקִידָס,** אבל המקור העיקרי למיתוס, שהגיע לידינו ממחבר קודם לֵאוֹרִיפִידָס, הוא המזמור הפיתוי הרביעי מאת פִּינְדָרוֹס (ראו "רשימת ספרים נבחרים") – שיר כבן שלוש

* כל השמות בתרגום הקטעים מן התאוגוניה הם בתעתיק היווני המקורי (חוץ מִהֵלִיוֹס, אֵל הַשֶּׁמֶשׁ).

** רושם מיתוסים בן המאה החמישית לפני הספירה. נשארו לא מעט פרגמנטים מיצירתו, ששימשה בסיס לספרייה של אפולודורוס.

מאות שורות, המציג תמונה שונה מעט מהרקע למעלה, בעיקר ביחסו החיובי אל מדיאה ובמערכת היחסים בין יאסון לפליאס.

תיאור של כמה אירועים במיתוס ניתן למצוא גם בציורי כדים מהתקופה הארכאית והקלסית המוקדמת (כלומר, לפני זמנו של אוריפידס). כל המקורות האלה עוסקים בעיקר במסע הארגונאוטים ובבנות פליאס. מקורות אחרים, אזוטריים, מספרים גם על רצח הילדים, אבל לא בידי מדיאה אלא בידי אחרים (למשל בידי בני קורינתוס, נקמה על רצח המלך שלהם).

דמיון מפתיע לגרסה של אוריפידס אנחנו מוצאים בפרגמנטים של מחזה בשם מדיאה שכתב המחזאי נאופרון, אבל לא ברור אם המחזה שלו נכתב לפני המחזה של אוריפידס או אחריו.*

אחרי אוריפידס, ובהשפעתו, המיתוס הלך ותפח, ודי להזכיר כאן שלוש יצירות ספרות מפורסמות שנולדו ממנו:

1. האפוס ארגונאוטיקה מאת אפולוניוס מרודוס, בן המאה השלישית לפני הספירה, שחי דווקא באלכסנדריה וניהל שם את הספרייה המפורסמת. האפוס עוסק במסע הארגונאוטים מיציאתם מיולקוס ועד חזרתם לשם, כולל סיפור התאהבות של מדיאה ביאסון.

* לפי כמה מקורות עתיקים, וכנראה לא מהימנים, נאופרון הוא שכתב את המחזה שלפנינו.

2. *Heroides* (גיבורות), ספרו של המשורר הרומי אוֹבִידִיוס, הוא אסופה בת חמישה-עשר מכתבים בשירה, שכתבו חמש-עשרה נשים יווניות מפורסמות אל מאהביהן או אל בעליהן.* מכתב XII הוא המכתב של מֶדִיאָה לִיאֶסוֹן, והוא פותח במילים "הגולה הנואשת, מֶדִיאָה הדחוייה, מדברת אל בעלה עד כה – אתה בטח יכול לפנות לי קצת זמן מעיסוקי המלוכה?"
3. סֶנֶקָה הרומי נהג לעבד טרגדיות יווניות ולתחוב בהן את כל מטח צבעי האכזריות של תקופתו תחת שלטונו של הקיסר נִירוֹן. המחזה שלו מֶדִיאָה הוא אחד העיבודים האלה.

על המחזה

למעלה מ-2,400 שנים עברו מאז נכתבו הטרגדיות היווניות שהגיעו לידינו, והן עדיין מדיפות בכל הכוח את הריח המשכר של קרשי הבימה. ההסבר לכך אינו מסובך: הן מספקות סיטואציות דרמטיות עמוסות רבדים ואפשרויות, ועם זאת רעננות, אנושיות לעומק, ובלי פטפטת ומשחקי מילים מייגעים. אין סיבה אחרת לעסוק בקלסיקה, כל קלסיקה, אם היא לא כזאת.

* היצירה מכילה קובץ בן שישה מכתבים נוספים, אבל ייחוסם לאובידיוס מוטל בספק. דרך אגב, גם אובידיוס כתב מחזה בשם מֶדִיאָה, אבל הוא לא הגיע לידינו.

מְדִיאָה הוא אחד המחזות היווניים המופְּרִים ביותר לקהל הרחב והמוצגים ביותר על בימות התיאטרון. הוא נתן השראה למספר עצום של יצירות בכל תחומי האומנות, המוזיקה, הקולנוע והספרות.* הסיבה לכך טמונה כנראה בערכו הסנסציוני. מבחינות אחרות הוא איננו בולט לעומת שאר הטרגדיות היווניות. המחזה הועלה בפעם הראשונה בשנת 431 לפני הספירה באתונה, והיה הראשון בטִּיְרָלוֹגִיָה שזכתה במקום השלישי (מתוך שלושה).

המחזה מְדִיאָה הוא מעין סיפור מסגרת, שהיה יכול להיות די שגרתי, על זוג שנפרד זה עתה בגלל בגידה של אחד הצדדים – במקרה הנוכחי, הגבר – ועל הנקמה שנולדת עקב כך. מה שהופך את הסיפור להרבה פחות שגרתי הוא עוצמת הנקמה של מְדִיאָה, שמקבלת כאן ממדים של חלום בלהות ער לחלוטין. אבל הנקמה הזאת אינה תלושה לגמרי: הרבה בני זוג נבגדים חווים רגשות נקמה עזים, אם כי כשמדובר בנקמה רצחנית, ברוב המקרים היא לא יותר מהרהור חולף. לקראת סוף המחזה, בסצנה הזויה שיכולה להיוולד

* בוויקיפדיה באנגלית, בערך *Medea*, יש רשימה מצוינת של יצירות שנוצרו בהשפעת המחזה של אֶוֶרִיפִידֶס בספרות, במוזיקה, בקולנוע ובטלוויזיה (כמו כן, מובאת שם רשימה קצרה של יצירות ספרות עתיקות המזכרות את מְדִיאָה או מציגות גרסאות שונות של המיתוס). הרשימה אינה כוללת את היצירות הרבות מִסְפּוֹר מתחום האומנות הפלסטית.

רק על הרקע הצלול להכאיב הזה, מדיֶאָה מופיעה פתאום בכלי טיס מעל גג ביתה, ואחרי דיאלוג ארסי ועגום עם יֶאסוֹן היא "נותנת גז" ונעלמת לה באופק.*

אף אחת מהדמויות העיקריות במחזה לא "יוצאת טוב", אבל מדיֶאָה עצמה יוצאת הרבה יותר טוב ממה שנדמה במבט ראשון. כדאי לזכור שההצגה הועלתה, ככל הנראה, לפני גברים בלבד.** כדי להראות לקהל כזה את עצמו במראָה, ובאותה הזדמנות להציג לו את האישה כפי שהיא, ולא כפי שהוא רוצה שתהיה, אֶוֹרִיפִידֶס

* זהו ה־Deus ex machina ("האל מהמכונה") המפורסם של הֶרָטִיוֹס, שבספרו *Ars Poetica* (אומנות השירה), מזהיר את המשוררים שלא להשתמש באל כמפלט לפתור את העלילות שלהם. אריסטו, בפואטיקה שלו (1454b9–1454a33), כותב: "גם באפיון הדמויות, בדומה לארגון האירועים, יש לבקש תמיד את ההכרחי או את המסתבר, כך שדמות מסוימת תאמר או תבצע דברים מסוימים על פי ההכרח או על פי ההסתברות, ודבר יבוא אחרי דבר על פי ההכרח או על פי ההסתברות. מכאן שגם ההתרה של העלילה צריכה לנבוע מן העלילה עצמה ולא באמצעות מכונה, כפי שקורה במדיֶאָה... במכונה מוטב להשתמש בכל מה שמחוץ למחזה, או ביחס למה שאירע בעבר ואין האדם יכול לדעת אותו, או ביחס למה שעתיד להתרחש, שאותו יש לנבא או לבשר" (בתרגום י' רינון). אריסטו, כיאה לפילוסוף, מבקש מהמחזאי קוהרנטיות ליניארית, אבל נדמה לי שאֶוֹרִיפִידֶס, כיאה לאומן, חשב דווקא מעגלית, ושומר את הטריק הזה לסוף כדי להזכיר לנו שאנחנו בתיאטרון, לא בעולם האמיתי.

** וגם אם זה לא נכון לגמרי, היא בוודאי הוצגה מול חברה שהגבר הוא הדומיננטי בה.

"זורם" עם כמה מהמוסכמות השוביניסטיות של הקהל, ומספק לו משפטי מחץ אחדים בגנות הנשים. יותר מזה, הוא מצייר את מדיאה כתושבת זרה, והכי גרוע – כמכשפה. במונחים של ימינו, הוא מצייר אותה כ"אחרת". ועכשיו, אחרי שהקהל נרגע והפך להיות שלו, אוריפידס ניגש לטוות את הדמות שלה: דמות שקשובה לאישה, ולא למוסכמות הגבריות על האישה.

על אוריפידס

על אוריפידס (485-406 לפני הספירה בערך), מחבר הטרגדיות, ידוע לנו מעט מאוד, ובעיקר רכילות זולה. למשל שאימו היתה ירקנית, שהיו לו שתי נשים, והבלים דומים.* הוא כתב כתשעים מחזות, מתוכם נשארו בידינו תשעה-עשר: עדות לפופולריות הרבה שלו לאורך כל העת העתיקה (לשם השוואה, מאייסקילוס נשארו לנו רק שבעה מחזות, ואותו מספר גם מסופוקלס). הטרגדיות בפסטיבל הדיוניסיה הגדולה, שנערך אחת לשנה (בסביבות סוף חודש מרס), הוצגו בטטרלוגיות, ארבעה מחזות רצופים: שלוש טרגדיות ובסיומן מחזה סטירים. בכל יום הוצגה טטרלוגיה של מחזאי אחר, ובסך

* תרגום של ביוגרפיה מהסוג הזה מופיע בספרה של דבורה גילולה גם סוקרטס בעננים (ראו "רשימת ספרים נבחרים"), עמ' 207-209. לביוגרפיה תמציתית ומציגת על אוריפידס ראו הכרך הראשון בסדרת תרגומיו של D. Kovacs (שם).

הכול, שלושה ימים ושלושה מחזאים, שהתחרו ביניהם על המקום הראשון, השני והשלישי (תחרויות הקומדיות התקיימו יום אחרי כן: חמישה מחזאים התחרו ביניהם, כל אחד עם קומדיה אחת). המחזה הקיקלופים של אוריפידס הוא הדוגמה היחידה ששרדה למחזה סטירים שלם: מעין בורלסקה שנועדה לרענן את הנפש אחרי העומס הטרגי. אוריפידס זכה ארבע פעמים בפרס הראשון (להבדיל מסופוקלס, למשל, שזכה בפרס הזה עשרים פעם).

כמו ביחס לכל יוצר, כדי להכיר לעומק את יצירתו של אוריפידס צריך לראות – או לפחות לקרוא – את המחזות שלו. אין דרך קיצור! להלן רשימת המחזות שלו, לפי סדר כרונולוגי משוער: אלקסטס (438 לפני הספירה), מדיאה (431), ילדי הרקלס, היפוליטוס, אנדרומכה, הקבה, הנשים המפצירות (או מבקשות החסד), אלקטרה, הנשים מטרויה, הרקלס, איפיגניה בטאוריס, הלנה, איאון, הנשים הפיניקיות, אורסטס, הקיקלופים, הפקכות, איפיגניה באוליס (407/6)*.

עדות מכיוון לא צפוי לפופולריות הרבה של אוריפידס לא רק אחרי מותו, אלא גם בחייו, אנחנו מוצאים אצל מחבר הביוגרפיות

* לאוריפידס מיוחס מחזה נוסף, רסוס, אבל המלומדים נוטים להסכים שהוא נכתב במאה הרביעית לפני הספירה בידי מחזאי אחר. התחרות הראשונה שאוריפידס השתתף בה התקיימה ב-455 לפני הספירה, והוא הציג בה, בין השאר, את המחזה האבוד בנות פליאס. הניצחון הראשון שלו בתחרות היה בשנת 441.

פְּלוּטַרְכוֹס (46-120 לספירה בערך): בשנת 413 לפני הספירה, במלחמה נגד סִיקְרוֹנָה שבסיציליה (שהיתה חלק בלתי נפרד מהתרבות היוונית), נחלה אתונה מפלה איומה שעירערה את יסודות האימפריה שלה. כ־45,000 אתונאים נהרגו ואלפים הלכו בשבי: קצתם נמכרו לעבדות וקצתם נידונו לעבודת פרך במחצבות האבן שבסִיקְרוֹנָה. בביוגרפיה שלו על נִיקִיאָס, אחד ממצביאי הצבא האתונאי באותה מלחמה, מספר לנו פְּלוּטַרְכוֹס שמקצת מהשבויים "שוחררו עד מהרה או נשארו אצל קוניהם וזכו אצלם לכבוד. ויש מהם שניצלו הודות לֶאֱוֹרִיפִידֶס. נראה שמכל היוונים שמחוץ לארצם עורגים יושבי סיציליה ביותר למוֹנָה [=לשירה] שלו. הם היו משננים דוגמאות קטנות ופירוורים של שירתו, שהיו מגיעים אליהם מזמן לזמן על ידי עובדי אורח ומלמדים אותם ברצון זה את זה. מכל מקום, אומרים שרבים מאלה שניצלו אז וחזרו לבתיהם בירכו בלב מלא תודה את אֶוֹרִיפִידֶס. יש מהם שסיפרו ששוחררו מעבדותם על שלימדו את אדוניהם מיצירותיו, שהיו זכורות להם. ויש מהם שסיפרו שכשנדרו ממקום למקום לאחר הקרב האחרון, קיבלו מזון ומים תמורת שירי המקהלה שלו ששרו. ולכן אין להתפלא על המעשה באנשי העיר קֶאוֹנוֹס, שכאשר אונייתם נמלטה לנמל סִיקְרוֹנָה, בשעה שרדפו אחריה שורדי ים, לא קיבלו אותם בהתחלה ומנעו מהם להיכנס, אבל לאחר מכן, כשנשאלו אם הם יודעים שיר

משירי אָוריפֿידֶס, והם השיבו בחיוב, נתנו להם להכניס את אונייתם לנמלם".*

מלחמות היו, וכנראה תמיד יהיו, אבל סיטואציה שבה חיי שבויים ניצלים בזכות השירה (= מזמורי המקלה), ובהיקף כזה, אינה מוכרת לי משום מקור אחר. ומעטות מאוד הדוגמאות** לתרבות ששירה גבוהה תפסה בה חלק בלתי נפרד כל כך בחיי חיילים וימאים, ובחיי אנשים מכל שדרות החברה בכלל.

הערה על התרגום

התרגום המוגש כאן מיועד, בדיוק כמו המקור, להצגת תיאטרון. כמו שבהצגת תיאטרון השחקנים לא עוצרים כדי להסביר לקהל עניין

* הקטע לקוח, בשינויים קלים, מהפרק על חיי ניקיאס, פסקה 29, בספר אנשי יוון, בתרגום א"א הלוי.

** שתי דוגמאות עולות מייד בדעתי, ושתיהן בעייתיות. בתרבות הסינית, "ספר השירים" (אסופה בת 305 שירים שנערכה במאה השנייה לפני הספירה, וכללה שירים שהקדומים שבהם מתוארכים לסוף האלף השני לפני הספירה) היה חומר חובה לניגשים לבחינות הממשלתיות. אבל רק המשכילים (כלומר, לרוב, לא בני המעמדות הנמוכים) ניגשו לבחינות האלה, ולכן סביר להניח שרק הם היו בקיאים ב"ספר השירים". הדוגמה השנייה היא הגוש המזרחי לפני נפילת הקומוניזם. ציטוט שירה, כידוע, היה שם מרכיב יסודי בחינוך, ולא כאן המקום להתעכב על הסיבות. מכל מקום, רכישת סגולות של תופי עדיין אינה מבטיחה רגישות לשירה ובוודאי לא אהבת שירה.

זה או אחר, כך גם התרגום הזה נטול כל הערות שוליים. הוא אמור לעזור לבמאי או לבמאית להתמקד בקונספט, לא בחציץ טקסטואלי, והוא אמור לשבת בקלות בפה של השחקנים ולהגיש להם – אם לשאול מונח מתחום הכדורגל – לוֹלֶה (Volley). במילים אחרות, לתפיסתי, מחזה – כל מחזה – הוא רק אחד המרכיבים של הצגת התיאטרון (עם התפאורה, התאורה, המוזיקה והתנועה), לא יצירה ספרותית עצמאית.

מזמורי המקהלה בטרגדיה היוונית העתיקה מציבים קשיים לא רק לקוראים (שנוטים הרבה פעמים לדלג עליהם ולעבור למערכה הבאה, לרוב בגלל תרגומים מליציים סתומים), אלא גם ובעיקר לבמאים רבים, ששוברים את הראש מה לעשות בירושה הארכאית הזאת.

במקום להגיש את המזמורים, כנהוג, כטקסטים שכל המקהלה שרה אותם יחד, ביוניסון, חילקתי את שורות המזמורים בין חברות המקהלה. הגשה כזאת הופכת את המזמורים לכוח מניע מרכזי בעלילה, והתוצאה היא שנוסף על מְדִיאָה ועל יָאסוֹן אנחנו מקבלים שחקן ראשי שלישי – המקהלה.

קבוצת הנשים מקורינתוס, המרכיבה את המקהלה, לא רק משתפת פעולה בשתיקה עם מְדִיאָה, אלא לפעמים אפילו מעודדת אותה. בזמן רצח הילדים עצמו, הנשים אינן עושות דבר חוץ מלהתחבט

לכאורה, ובצורה עקרה להדהים, אם להיכנס לבית ולעזור להם. מייד אחרי הרצח הן "מקשקות" על מקרים דומים שקרו בעבר. קשה שלא לתהות למה הן נוהגות כך, כמו שקשה שלא להיזכר בכל אותם מקרי רצח בתוך המשפחה, שאנחנו שומעים עליהם בתקשורת, ואיך פעמים רבות ההתנהגות של השכנים, שרצים בהתלהבות לכל מיקרופון ומצלמה, דומה להבהיל להתנהגות המקלה כאן.

הערות הבימוי בתרגום הן תוספת שלי, לפי הבנתי. את הטעמת השמות ביוונית סימנתי בקו מעל ההברה המתאימה. למשל, בשם *מֵדֵיאָה* (הטעמה היא בהברה הראשונה; בשם *מֵדֵיאָה*, הטעמה היא בהברה השנייה, וכך הלאה. אבל ממש לא חובה להיצמד להטעמה היוונית, אלא למה שטבעי לעברית ולמה שהשתרש בה. דרך אגב, שמה של הגיבורה עצמה ביוונית הוא *מֵדֵיאָה* (הטעמה בהברה הראשונה), ולא *מֵדֵיאָה* (הטעמה בהברה השנייה), כמו שהשתרש בעברית, וההגייה הנכונה שלו היא לא *מֵדֵיאָה* (Medea) אלא *מֵדֵיאָה* (Medeia).

מֵדֵיאָה היה המחזה הראשון שתירגמתי לתיאטרון (בהזמנת תיאטרון הבימה, 1998) והיצירה הראשונה בכלל שפירסמתי בספר (אורי-עם, 1999). שש-עשרה שנים עברו מאז ועד התרגום הנוכחי, ובהן

העמקתי את ידיעותי בתרבות היוונית העתיקה ובשפתה, למדתי כמה דברים על אומנות התרגום, ויותר מכול – התאהבתי עמוקות בקסם התיאטרון.

תודות

ליהודה מלצר, המו"ל והעורך הראשי של ספרי עליית הגג, שהזמין ממני את התרגום. שנים הוא הסתובב עם חלום להוציא לאור את מְדִיאָה ובאהבה גדולה אני מגיש לו עֵכָשׁוּ את ה"תְּרַגְ'מָה": המילה הערבית שהוא נוהג להשתמש בה בחיבה כדי להדגיש שתרגום, ביסודו, הוא פרשנות ומטמורפוזה.

לגלעד עברון, זיכרוננו לברכה, על התרשמויותיו המלמדות. לבת זוגי, הבמאית אופירה הניג, שעברה על התרגום בשלבי השונים בעיניה המכונפות – החלק הטוב יותר בתוצאה הסופית הוא בזכותה.

רשימת ספרים נבחרים

מהדורה מדעית

- Diggle J., ed., *Euripidis Fabulae*, Tomus II, Oxford, 1981.
- Van Looy H., ed., *Euripides: Medea*, Teubner, 1992.

פרשנות

- Clauss J. and Johnston S. I., *Medea*, Princeton, 1997.
- Mastronarde D. J., *Euripides: Medea*, Cambridge, 2002.
- Page D. L., *Euripides: Medea*, Oxford, 1938.
- Stuttard D (ed. & tr.), *Looking at Medea*, Bloomsbury Academic, 2014.

על אוריפידס

- Kovacs D., *Euripidea*, Brill, 1994.
- Kovacs D., *Euripidea Tertia*, Brill, 2003.
- Kovacs D. (ed. & tr.), *Euripides* (Vol. I), Harvard, 2001

תרגומי מחזות של אוריפידס

- איפיגניה באוליס, תרגום והוסיף מבוא והערות: שמעון בוזגלו, אבן חושן, 2009.
- הנשים מטרויה, תרגום והוסיף מבוא והערות: שמעון בוזגלו, אור-עם, 2011.

רשימת ספרים נבחרים

- הקבה, תירגם והוסיף מבוא והערות: שמעון בוזגלו, אור-עם, 2011.
- מדיאה, תירגם: שמעון בוזגלו, אור-עם, 1999.
- בהוצאת שוקן (1983–2012) ראו אור כל המחזות של אוריפידס בתרגום אהרן שבתאי.
- Collard C. and Cropp M. eds. & trans., *Euripides: Fragments*, Harvard (Vol. VII, 2008; Vol. VIII, 2009).

על התיאטרון היווני

- גילולה דבורה, גם סוקרטס בעננים: תיאטרון ודרמה ביוון וברומא, מאגנס, 1996.
- שפיגל נתן, תולדות הטרגדיה היוונית, מאגנס, 1982.
- McDonald M. and Walton M. (eds.), *The Cambridge Companion to Greek and Roman Theatre*, Cambridge, 2007.
- Pickard-Cambridge A., *The Dramatic Festivals of Athens* (2nd Ed.), Oxford, 1988.
- Taplin O., *Greek Tragedy in Action*, Routledge (2nd Ed.), 2003.

רקע כללי

- אפלטון, חייו ומותו של סוקרטס: אותיפרון, נאום ההגנה, קריטון, תירגם: שמעון בוזגלו, ספרי עליית הגג וידעיות ספרים, 2001 (מהדורה שנייה: 2005).
- אפלטון, מנון ולכס, תירגם: שמעון בוזגלו, ספרי עליית הגג וידעיות ספרים, 2013.

רשימת ספרים נבחרים

- אפלטון, פידון (כולל חיי סוקרטס מאת דיוגנס לארטיוס), תרגום: שמעון בוזגלו, ספרי עליית הגג וידיעות ספרים, 2005.
- אריסטו, פואטיקה, תרגום: יואב רינן, מאגנס, 2002.
- בוזגלו שמעון, חריץ מושחת: מבחר מהשירה הלירית היוונית במאה השישית לפנה"ס, אבן חושן, 2017.
- בוזגלו שמעון, כאן שוכב: מבחר אפיטפים מיוון העתיקה, אבן חושן, 2015.
- בוזגלו שמעון, מישהי, אני אומרת, תזכור אותנו: שירי ספפו, אבן חושן, 2009.
- בוזגלו שמעון, שד לילה שחור: השירה הלירית היוונית בראשיתה, ספרי עליית הגג וידיעות ספרים, 2006.
- בוזגלו שמעון, שותה אהבה: שירי אנקראון ומבחר מתוך ה'אנקראוטיאה', אבן חושן, 2015.
- הסידורס, תאוגוניה, תרגום שמעון בוזגלו, אבן חושן, 2017.
- סופוקלס, אדיפוס המלך, תרגום שמעון בוזגלו, ספרי עליית הגג וידיעות ספרים, 2012.
- סופוקלס, אנטיוגונה, תרגום שמעון בוזגלו, ספרי עליית הגג וידיעות ספרים, 2007.
- Fitch J. G., ed. & trans., Seneca: Hercules, Trojan Women, Phoenician Women, Medea, Phaedra, Harvard, 2002.
- Race W. H., ed. & trans., Apollonius Rhodius: Argonautica, Harvard, 2008.
- Race W. H., ed. & trans., Pindar: Olympian odes, Pythian odes, Harvard, 1997.

רשימת ספרים נבחרים

- Showerman G., ed. & trans. (revised by Goold G. P.), *Ovid: Heroides, Amores*, Harvard, 1914.
- West M. L., *Greek Epic Fragments*, Harvard, 2003.

מדינה

ΜΗΔΕΙΑ

הנפשות הפועלות (לפי סדר הופעתן)

משרתת זקנה

משרת

מדיאה

מקהלת נשים מקורינתוס

קראון, מלך קורינתוס

יאסון

איגאוס, מלך אתונה

שליח

ילדי מדיאה

דמויות דוממות: משרתות, חיילים, משרתים

כל התפקידים בטרגדיה היוונית גולמו על ידי שלושה שחקנים בלבד, כולם גברים. הדבר התאפשר מפני שהם עטו מסכות. התפקידים במחזה חולקו כנראה כך: שחקן א' גילם את מדיאה; שחקן ב' גילם את המשרתת, את קראון ואת יאסון; שחקן ג' גילם את המשרת, את איגאוס ואת השליח.

תמונת פתיחה

(שורות 1-213)

המבנה בירכתי הבמה מייצג את ביתה של מדיאה במדינת (פוליס) קורִינְתוֹס. במרכזו שער בעל שתי דלתות, ומשני צידיו מעברים אל הבמה וממנה. המעבר הימני (מימין למבנה) מוביל לתוך המדינה; המעבר השמאלי אל מחוץ לגבולות המדינה. עלילת המחזה מתרחשת במהלך יום אחד.

משרתת:

הַלֹּאִי שֶׁהִסְפִּינָה "אַרְגֹּו" לֹא הִיָּתָה עָפָה לְקוֹלֵכִים
בֵּין הַסִּלְעִים הַמִּתְנַגְּשִׁים הַשְּׁחֵרִים!
הַלֹּאִי שֶׁלֹּא הָיוּ כֹּרֶתִים אָף פַּעַם אֶת הָאֲרָנִים,
שֶׁהָכִינוּ מֵהֶם מְשֻׁטִּים
בְּשִׁבִּיל הַיִּמָּאִים הַגְּבוּרִים שֶׁל "אַרְגֹּו" –
אֵלֶּה שִׁיִּצְאוּ לְהָבִיא לְפִלִּיאֵס אֶת הַצֶּמֶר מִזֶּהָב!
הַלֹּאִי!

אִם זֶה לֹא הָיָה קוֹרָה, הַגְּבֵרֶת שְׁלִי, מְדִיאָה,
לֹא הִיָּתָה מְפִלִּיגָה עַל הַסְּפִינָה הַהִיא לִיּוֹלָקוֹס
מֵרֵב אֶהְבָּה אֶל יָאֶסוֹן.
הִיא גַם לֹא הִיָּתָה מְשַׁכְנַעַת אֶת הַבָּנוֹת שֶׁל פִּלִּיאֵס

אוריפידס

לְהַרְגֹּת אֶת אַכַּא שְׁלֵהֶן –
בְּגִלְל הָרֶצַח הִיא נִאֲלָצָה לַעֲבֹר לְגֹור כָּאן, בְּקֹרִינְתוֹס,
עִם בַּעֲלָהּ וְהִילָדִים.

בַּהֲתַחֲלָה, הַכֹּל הָיָה בְּסֹדֶר:
הָאֲנָשִׁים פֹּה אָהָבוּ אוֹתָהּ,
הִיא עֲזָרָה לְיָאֶסוֹן בְּכָל דְּבָר
וְלֹא הִתְנַכְּחָה אִתּוֹ עַל כָּלוּם –
זֶה הַמִּתְכּוֹן לְחַיִּים שְׁקֵטִים בִּיחָד.
אֲבָל עֲכָשׁוּ: רַק וּכְנֻחִים וּמְרִיבוֹת, שׁוּם אָהָבָה.
יָאֶסוֹן בָּגַד בְּיָלָדִים וּבַגְּבֵרֶת שְׁלִי
וְהִחְלִיט לְהִתְחַתֵּן לוֹ עִם נְסִיכָה,
הַבֵּת שֶׁל קְרֵאוֹן, מֶלֶךְ הָאֶרֶץ הַזֹּאת.

מְדִיאָה הַמְּסַכְנָה הִתְפַּרְקָה מִזֶּה.
"תִּזְכֹּר", הִיא צוֹרַחַת,
"תִּזְכֹּר אֶת כָּל הַשָּׁבוּעוֹת שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ
לֹא לַעֲזֹב אוֹתִי,"
וּקוֹרֵאת לְאֵלִים שְׁיִרְאוּ
אֵיזָה יַחַס הוּא מִחֲזִיר לָהּ

מדיאה

על כל מה שעשתה בשבילי.

מהרגע שהבינה איך בעלה פגע בה,
היא שוכבת בבית בלי חשק לאכל,
מענה את עצמה ובוכה בלי הפסקה.
היא לא מרימה את העיניים
וכל הזמן תוקעת את האף באדמה.
כמו אבן, כמו סלע עור
היא מקשיבה לאנשים שבאים לנחם אותה.
לפעמים היא מנדנדת את הראש ובוכה –
על אבא שלה, על הארץ שלה והבית,
שעזבה אותם בשביל לבוא הנה
עם האיש שהשפיל אותה ככה.
מסכנה,
היא למדה מצין מה זה לעזוב מולדת.

עכשו היא שונאת את הילדים שלה,
אין לה שום חשק להסתכל עליהם.
אני מפחדת שיש לה בראש איזה רעיון מטורף.
היא בן אדם קיצוני,

אוריפידס

וְהִיא לֹא תִתֵּן שִׁיתְנֶהְגּוּ אֵלֶיהָ כָּכָה.
אֲנִי מְכִירָה אוֹתָהּ!
הִיא עֲלוּלָה לְקַחַת סָכִין חֲדָה,
לְהִכָּנֵס בְּשֶׁקֶט לְאַרְמוֹן
וּלְרַצַּח אֶת יָאסוֹן וְאֶת אִשְׁתּוֹ הַחֲדָשָׁה
עַל הַמָּטָה שְׁלֵהֶם – אֶת שְׁנֵיהֶם בְּיָחַד.
אֲנִי לֹא רוֹצָה לְחַשֵּׁב מָה יַעֲשׂוּ לָהּ אַחֵר כָּךְ.

הִיא מְסַכֶּנֶת. לֹא כְּדַאי לֶאֱפֹךְ אַחֵד לְהִסְתַּכֵּסךְ אֵתָּה.

הַמִּשְׁרַת וּשְׁנֵי הַיְלָדִים הַקְטָנִים שֶׁל יָאסוֹן וּמְדִיאָה נִכְנָסִים מִיָּמִין.

אֹה, הִנֵּה הַיְלָדִים שְׁלָהּ! הֵם גָּמְרוּ לְשַׁחֵק.
הֵם לֹא יוֹדְעִים כָּלוּם עַל הַצָּרוֹת שֶׁל אִמָּא שְׁלֵהֶם:
דְּבָרִים כְּאֵלֶּה עוֹבְרִים לִילָדִים לִיד הָאֵזֶן.

מִשְׁרַת:

אוֹהוּ, הִנֵּה הַמְּשֻׁרָתֶת הַכִּי וְתִיקָה בְּבֵית שֶׁל הַגִּבֹּרֶת שְׁלִי.
לָמָּה אֵת עוֹמֶרֶת כָּכָה לְבַדְךָ לִיד הַדֶּלֶת וּמִתְלוֹנְנֶת לָךְ?
אֵיךְ מְדִיאָה מְסַתֵּדֶרֶת בְּלַעֲדֶיךָ?

מדיאה

משרתת:

בתור משרת לא צעיר, אתה כבר צריך לדעת
שאם לאדונים יש צרות,
זה משפיע גם על המשרתים שלהם –
אם הם טובים – ונוגע להם ללב.
מה אני אגיד לה, כל כך עצוב לי,
עד שהתחשק לי לצאת החוצה
ולספר לכל העולם על הפעילות של הגברת.

משרת:

מה, היא עוד ממשיכה לבכות?

משרתת:

הצחקת אותי! זאת רק ההתחלה.

משרת:

איזה תמימה – אם מתר לי לדבר עליה ככה –
היא לא יודעת כלום על הצרות החדשות שמחכות לה.

משרתת:

למה אתה מתכוון? דבר.

אוריפידס

משרת:

שום דבר. כבר דברתי יותר מדי.

משרתת:

מה קרה, אני משרתת בדיוק כמוך.
אם צריך, אני אסתם את הפה. אל תדאג.

משרת:

כְּשֶׁהֲלַכְתִּי לַמָּקוֹם שֶׁהַזְקֵנִים מְשַׁחֲקִים שָׁם שֶׁש־בֶּשׁ,
אֶת יוֹדַעַת, לִיד הַמַּעֲזִין הַקָּדוֹשׁ,
עָשִׂיתִי אֶת עֲצָמִי כְּאֵלֹה אֲנִי לֹא מְקַשֵּׁב,
וְשִׁמַּעְתִּי אֶחָד אוֹמֵר שֶׁהַמֶּלֶךְ קָרְאוֹן
מִתְכַּוֵּן לְגַרֵּשׁ מִהָאָרֶץ אֶת הַיְלָדִים הָאֵלֶּה,
בִּיחַד עִם אִמָּא שְׁלֵהֶם.
עֲכָשׁוּ, אִם הַשְׁמוּעָה נְכוֹנָה – רַק אֱלֹהִים יוֹדְעִי.
הֲלוֹאִי שְׁזֶה לֹא נְכוֹן.

משרתת:

אֲבָל יֵאסוֹן יִסְכֵּים שֶׁיִּגְרְשׁוּ מִכָּאֵן אֶת הַיְלָדִים,
רַק בְּגִלָּל שֶׁהוּא רַב עִם אִמָּא שְׁלֵהֶם?

מדיאה

משרת:

לִיאֶסוֹן כָּבֵר לֹא אִכְפַּת מִהַמְשַׁפָּחָה הַזֹּאת.
עֲכֹשׂוּ רַק הָאִשָּׁה הַחֲדָשָׁה בְּרֹאשׁ שְׁלוֹ.

משרתת:

עוֹד לֹא גִמְרְנוּ לְטַפֵּל בְּצָרָה אַחַת,
בָּאָה לָנוּ צָרָה חֲדָשָׁה. זֶהוּ, זֶה הַסּוּף שֶׁלָנוּ!

משרת:

טוֹב, תִּשְׁתַּקִּי וְאַל תִּגִּידִי מֶלֶה:
זֶה לֹא הַזְמָן לְסַפֵּר אֶת זֶה לַגְּבֵרֶת.

משרתת:

יְלָדִים, אַתֶּם שׁוֹמְעִים אִיךְ אֲבֹא שְׁלָכֶם מִתִּיחַס אֲלֵיכֶם?
שִׁילָךְ לַעֲזָאוֹל! לֹא, הוּא הָאֲדוֹן שְׁלִי.
אֲבָל אִיךְ הוּא לֹא מִתְבַּיֵּשׁ לְהִתְנַהֵג כְּכֹה אֶל הַמְשַׁפָּחָה
שְׁלוֹ?

משרת:

לָמָּה, מִי מִתְנַהֵג יוֹתֵר טוֹב?

אוריפידס

את לא יודעת שכל אחד חושב רק על עצמו?
תראי את אבא שלהם:
בשביל מטה של נסיכה
הוא כבר שכח מהילדים שלו.

משרתת:

קדימה, ילדים, תכנסו הביתה! יהיה בסדר.
ואתה, תשתדל להרחיק אותם,
עד כמה שאתה יכול, מאמא שלהם.
כבר ראיתי איך היא מסתכלת עליהם בעיניים של שור,
כאלו היא מתכוננת לעשות להם משהו.
אני מכירה אותה: היא לא תרגע
עד שתוציא על מישהו את כל הכעס שלה.
אני מקווה שזה יהיה מישהו מהשונאים שלנו,
לא מהאנשים שאנחנו אוהבים.

מכאן ועד סוף תמונת הפתיחה מדיאה מדברת מתוך הבית ולא שומעת את המשרתת שמגיבה לדבריה.

מדיאה:

(מתוך הבית) אי, איזה סבל! הלוואי שאמות!

מדיאה

משרתת:

אתם רואים, ילדים? בדיוק מה שאמרתי!
אמא שלכם רותחת.
תכנסו מהר לתוך הבית ועופו לה מהעינים!
היא פראית ומסכנת.
קדימה, מהר, מהר, תכנסו!

המשרת והילדים נכנסים לבית.

הפעם שלה עכשו הוא רק השקט שלפני הסערה.
אני לא רוצה לחשב מה יעשה לב בלי מושכות,
לב שבגידה נשכה אותו!

מדיאה:

(מתוך הבית) אי! איזה סבל נורא!
אחח, ילדים מקללים של אמא דחוייה –
הלואי שתמותו ביחד עם אבא שלכם
ושכל הבית יהרס!

משרתת:

ווי, מה הילדים אשמים שאבא שלהם כזה?

אוריפידס

לָמָּה אַתְּ שׁוֹנֵאת אוֹתָם?
יְלָדִים, אֵיךְ אֲנִי פּוֹחֶדֶת שִׁיקְרָה לָכֶם מִשְׁהוּ!

מִצֵּב רוּחַ שֶׁל שְׁלִיטִים הוּא דָּבָר מְסָכָן:
אֱלֹהֵי רְגִילִים לְצוּוֹת, לֹא לְצִיֵּית,
אִז קֶשֶׁה לָהֶם לְשַׁלֵּט בְּעֵצָמָם.
הֲכִי טוֹב לְהִתְרַגֵּל לַחֲיוֹת עִם אֲנָשִׁים בְּגִבָּה שֶׁלָּךְ.
אֲנִי, לְפָחוֹת, הִיִּיתִי רוֹצֶה לְהִזְדַּקֵּן בְּשֶׁקֶט וּבְבִטְחוֹן,
כְּלִי שׁוֹם רַעַשׁ וְצִלְצוּלִים.
אוֹמְרִים שְׂאֵפּוֹק זֶה הֲכִי טוֹב,
הַדָּבָר שֶׁהֲכִי עוֹזֵר בַּחַיִּים.
קִיצוֹנִיּוֹת לֹא מוֹעִילָה לְאַף אֶחָד,
וְאִם הַמָּזַל הָרַע דּוֹפֵק לָךְ עַל הַדָּלֶת –
כִּמוֹ שֶׁהוּא דּוֹפֵק לְכָל אֶחָד –
אִז כִּמָּה שְׂאֵת יוֹתֵר קִיצוֹנִיּוֹת,
כִּכָּה הוּא יִכְנֹס לָךְ עִמָּךְ יוֹתֵר לִבִּית!

מימין נכנסת מקהלת נשים מקורִינְתוֹס – הן מדברות לחוד, אחת־אחת. מדיאה עדיין בתוך הבית. המקהלה ומדיאה לא שומעות זו את זו.

מדיאה

מקהלה:

- שִׁמְעֵתִי אֶת הַיְלָלוֹת.
- שִׁמְעֵתִי אֶת הַצִּעְקוֹת שֶׁל הַמַּסְכָּנָה מְקוֹלְכִיס.
- הִיא עוֹד לֹא נִרְגָּעָה? זָקְנָה, תַּעֲנִי.
- שִׁמְעֵתִי אוֹתָהּ עַד הָרְחוֹב שְׁלִי.
- הַסֶּבֶל מֵאַחֲרֵי הַדֶּלֶת הַזֹּאת לֹא מְשַׁמַּח אוֹתִי:
הַבֵּית הַזֶּה יָקָר לִי.

משרתת:

- בֵּית? אֵינְךָ יוֹתֵר בֵּית. נִגְמַר!
- הַנְּסִיכָה תִּפְסֶה חֲזָק אֶת יָאסוֹן,
- וְהַגְבֵּרֶת שְׁלִי שׁוֹכֶכֶת בַּמָּטָה
- וּמֵרֵב דְּמָעוֹת לֹא יִשְׁאָר מִמֶּנָּה כָּלוּם.
- אֲנָשִׁים מְנַסִּים לְהַרְגִּיעַ אוֹתָהּ,
- אָבֵל הַמָּלִים נִכְנָסוֹת לָהּ מִצַּד אַחֵד
- וְיוֹצְאוֹת מִהַצַּד הַשֵּׁנִי.

מדיאה:

- (מתוך הבית) הֲלוֹאִי שֶׁבָּרַק מֵהַשָּׁמַיִם יִפּוֹצֵץ לִי אֶת הָרֹאשׁ!
- בְּשִׁבִּיל מָה לִי לְהַמְשִׁיךְ לַחַיּוֹת?

אוריפידס

הָלוֹאִי שְׁכָכָר אָנוּחַ בַּמּוֹת
וְשֶׁהַחַיִּים הַשְּׁנוּאִים יִשְׁאָרוּ מֵאַחֲרוֹ!

מקהלה:

- אַתָּן שׁוֹמְעוֹת אֶת הַמִּסְכָּנָה הַזֹּאת?
- מָה אַתָּה רוֹצֵה כָּל כֶּךָ לְמוֹת?
- לָאֵן אַתָּה מְמַהֵרֵת? דִּי, תַּפְסִיקִי עִם זֶה.
- אִם בְּעֶלְךָ מֵאֲהָב עֲכָשׁוּ בְּאִשָּׁה חֲדָשָׁה,
- אֵל תְּנִיחִי לַכַּעַס לַהֲרֵס אוֹתָךְ:
- אֱלוֹהִים כָּכָר יַעֲנִישׁ אוֹתוֹ!
- דִּי עִם הַדְּמָעוֹת וְהַגְּנִיחוֹת עַל בְּעֶלְךָ.

מדיאה:

תָּמִים הָאֲדִירָה, אֲרִטְמִים הָאֲצִילָה:
אַתָּן רוֹאוֹת אֵיךְ אֲנִי סוֹכֶלֶת, אֱלוֹת שְׁלִי?
אֵיךְ אֲנִי סוֹכֶלֶת אַחֲרֵי שְׁקִשְׁרָתִי אֵלַי אֶת בְּעֶלִי הָאָרוּר
בְּשׁבוּעוֹת הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁל הַנְּשׁוּאִים?
הָלוֹאִי שֶׁהוּא וְהָאִשָּׁה שָׁלוּ, שֶׁהֵעִזּוּ לַפְּגַע בִּי כָכָה,
יִהְרֶסוּ לַגְּמָרִי - הֵם וְכָל הָאֲרָמוֹן שְׁלֵהֶם!
אוֹי אָבָא, אִי מוֹלֶדֶת שְׁלִי,

מדיאה

הנה איך נפרדתי מכם – רצחתי את אחי!

משרתת:

אתן שומעות מה היא אומרת?
איך היא קוראת לתמיס הקדושה, בת זאוס,
שדואג שאנשים יעמדו במלה שלהם?
אין סכוי שהגברת תסתפק בנקמה קטנה.

מקהלה:

– הייתי רוצה שהיא תצא לפגש אותנו,
לשמע מה יש לנו לומר לה.
מי יודע, אולי זה ירגיע אותה קצת.
– אני רוצה לעזור לה. תלכי להביא אותה.
– תגידי לה שאנחנו אוהבות אותה.
– תזדריזי לפני שהיא תפגע במישהו בבית,
הכאב שלה עלול להפוך להרגע.

משרתת:

אני לא בטוחה שיש לי סכוי לשכנע את הגברת.
אבל, בסדר, אני אשתדל בשבילכן,

אוריפידס

לְמֹרֹת שֶׁבְּכָל פַּעַם שְׁאִיזָה מִשְׁרַת נִגַּשׁ אֵלֶיהָ
הִיא תוֹקַעַת בּוֹ מִבֶּט פְּרָאִי
שֶׁל לְבִיאָה שֶׁרַק עֲכָשׁוּ הַמְּלִיטָה.
צוֹדֵק מִי שֶׁקּוֹרָא לְאֲנָשִׁים שָׁחִיו פַּעַם "טַפְּשִׁים".
אֲנִי מֵת־כּוֹנֵנֶת לְאֵלָה שֶׁהַמְּצִיאוֹ שִׁירִים
לְשִׁמְחָתָאֵת הָאֲזֻנִּים בְּסַעֲוֹדוֹת וּמִסְבוֹת,
אֲבָל לֹא הַמְּצִיאוֹ דֶּרֶךְ לַעְצֹר בְּשִׁירִים וּבְמוֹזִיקָה
אֶת הַכָּאבִים שֶׁמַּעֲנִים אֶת הָאֲנָשִׁים,
הַכָּאבִים שֶׁמְבִיאִים מוֹת וְאַסּוֹנוֹת
וְהוֹרְסִים לְגַמְרִי אֶת הַמִּשְׁפָּחָה.
כִּמָּה נִפְלָא הָיָה אִם הַמוֹזִיקָה הִיְתָה מִרְפָּאת אֶת כָּל זֶה!
אֲנִי לֹא מְבִינָה מָה צָרִיךְ לְשִׁיר בְּכָל מִינֵי מִסְבוֹת:
מָה, שְׁלֹחַן שֶׁמֶלֶא בְּכָל טוֹב לֹא מִשְׁמַח מְסַפִּיק אֶת הַלֵּב?

המשרתת נכנסת לבית לקרוא למדיאה.

מקהלה:

— שֶׁמַּעֲתִי אֶת הָאֲנַחְוֹת, הִילָלוֹת, הַצִּעָקוֹת,
הַהֶאֱשָׁמוֹת נִגְדַּר בַּעֲלָה הַבּוֹגֵד!
— הָעוֹל שֶׁהוּא עֹשֶׂה לָּהּ מַאֲלֵץ אוֹתָהּ

מדיאה

לקרא לתמים, אלת השבועות.
– אומרים שלילה אחד, בזכותה של תמים,
האניה "ארגו", עם מדיאה ויאסון עליה,
הצליחה לעבר דרך המצרים הרעים,
מהים השחר עד לכאן, ליון.

מערכה ראשונה

(שורות 214–409)

מדיאה, ואיתה המשרתת הזקנה, יוצאות מהבית ופונות אל המקלה.

מדיאה:

נשים קור־נְתִיּוֹת, יצאתי מֵהַבֵּית
כְּדִי שְׁלֹא תַתְּחִילוּ לְדַבֵּר עָלַי מֵאַחֲרֵי הַגֵּב.
הֲרֵבָה אֲנָשִׁים מִפְּגִינִים יְהִירוּת
בְּבֵית אוֹ בַחוּץ,
אֲבָל אֲנִי יוֹדַעַת שֵׁשׁ אֲנָשִׁים אֲחֵרִים
שֶׁדוֹקָא בְּגִלְל הֶהֱתַנְּהוּת הַשְּׁקָטָה שֶׁלָּהֶם
יֵצֵא לָהֶם שֵׁם שֶׁל מִתְנַשְּׂאִים.
לֹא תִמְצְאוּ צֶדֶק אֲצֵל אֲנָשִׁים:
עוֹד לִפְנֵי שֶׁהֵם בּוֹדְקִים מִיִּשְׁהוּ לַעֲמֹק
הֵם כֹּכֵר שׁוֹנְאִים אוֹתוֹ, רַק בְּגִלְל הַמֶּרְאָה שֶׁלוֹ,
בְּלִי שְׁפָגַע בָּהֶם בְּכָלֵל.

ברור, תוֹשֵׁב זֶר חַיֵּב לָנֶהֱג
לְפִי הַמְּנַהֲגִים בְּמַדִּינָה הַחֲדָשָׁה שֶׁלוֹ.

מדיאה

ואין לי מלים טובות להגיד על אֶזְרַח טפיל
שִׁמְמָרר אֶת הַחַיִּים לְשֹׁאֵר הָאֶזְרָחִים,
וּמִתִּיחַס אֲלֵיהֶם בְּחֹסֶר רְגִישׁוֹת.
אָבֵל, בְּמִקְרָה שְׁלִי, מָה אֲנִי אֶגִּיד לָכֵן, חֲבֵרוֹת?
פְּתָאוּם נַחְתָּה עָלֵי הַמִּכָּה הַזֹּאת וְהִרְסָה אוֹתִי.
אֲנִי גְמוּרָה.
אֵין לִי בְשִׁבִּיל מָה לַחַיּוֹת, אֲנִי רוֹצָה לָמוֹת.
גְּלִיתִי שִׁבְעָלִי, שֶׁהָיָה בְשִׁבִּילִי הַכֹּל –
מִי כְמוֹנִי יוֹדַעַת אֶת זֶה! –
גְּלִיתִי שֶׁהוּא הָאִישׁ הַכִּי מְנוּל בְּעוֹלָם.

מִכָּל הַיְצוּרִים שְׁנוֹשְׁמִים וּמְרָגִישִׁים,
אֲנַחְנוּ, הַנָּשִׁים, אֲנַחְנוּ הַכִּי דְפוּקוֹת.
קֹדֶם כֹּל, אֲנַחְנוּ צְרִיכוֹת לְהַשִּׁיג לָנוּ בַּעַל,
וּבְשִׁבִּיל מָה? בְּשִׁבִּיל שֶׁהוּא יִהְיֶה הַבְּעָלִים שֶׁלָּנוּ!
וְאַחֵר כֵּךְ בָּא הַהֲמוֹר הַגָּדוֹל:
הַגֶּבֶר שֶׁקִּבְּלָנוּ, הוּא טוֹב אוֹ רַע?
כִּי בְשִׁבִּיל אִשָּׁה, גְּרוּשִׁים הֵם בּוֹשָׁה,
וְגַם אֲסוּר לָהּ לְסַרֵּב לְשִׁכָּב עִם בַּעְלָהּ,
אֲפִלוּ אִם לֹא מִתְחַשֵּׁק לָהּ.

אוריפידס

וכִּשְׁהִיא מְגִיעָה לְבֵית שְׁלוֹ,
שֵׁשׁ בּוֹ מְנַהֲגִים וְחֻקִּים חֲדָשִׁים,
הִיא צְרִיכָה לְהִיּוֹת נְבִיאָה
כְּדֵי לְדַעַת אִיךָ לְהִסְתַּדֵּר אִתּוֹ:
זֶה לֹא מַהֲדַבְּרִים שֶׁהִיא לְמֶדְה אֶצְלָה בְּבֵית.
עֲכָשׁוּ, אִם מְאוּד נִתְאַמֵּץ,
וְנִצְלִיחַ בְּמִשְׁימָה הַזֹּאת,
יֵשׁ סִכּוֹי שֶׁהַבַּעַל שָׁלָנוּ לֹא יַעֲשֶׂה בַּעֲיוֹת –
וְאִז, מָה אֲנִי אֶגִּיד לָכֵן? חַיִּים נִפְלְאִים!
אָבֵל אִם לֹא, עֲדִיף לָמוּת!

כְּשֶׁלֶגְבֶּר נִמָּאֵס לְהִיּוֹת בְּבֵית,
הוּא יוֹצֵא חֲחוּצָה, לְחֻבְרִים,
אוּ לְמִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה, וּמִתְרַעֵן לוֹ,
אָבֵל אֲנַחְנוּ – אֲנַחְנוּ חַיְבוֹת לְהִסְתַּכֵּל רַק עָלֵיו.

הַגְּבָרִים אוֹמְרִים שֶׁאֲנַחְנוּ יוֹשְׁבוֹת לָנוּ בְּבֵית
וְחַיּוֹת חַיִּים שְׁקֻטִים, בְּלִי סִכָּנָה, כְּשֶׁהֵם יוֹצְאִים לְהִלָּחֵם.
שְׁטוּיוֹת!

פִּי שְׁלוּשָׁה הֵייתִי מַעְדִּיפָה לְהִלָּחֵם בַּחַזִּית

מדיאָה

וְלֹא לָלֶדֶת פֶּעַם אַחַת!

בְּכָל מְקָרָה, הַמָּצֵב שֶׁלְכֵן שׁוֹנֶה מִשְׁלִי.
לָכֵן יֵשׁ כָּאֵן מְדִינָה, יֵשׁ בֵּית וְאַבָּא,
יֵשׁ חֲבֵרוֹת וְאַתָּן נְהַנּוֹת מֵהַחַיִּים.
אַבֵּל אָנִי, אָנִי לְבָדִי. בְּלִי מְדִינָה.
בְּעָלִי מִשְׁפִּיל אוֹתִי וּמִתִּיחַס אֵלַי
בְּתוֹר שָׁלָל מֵאַרְץ בְּרַבְרִית.
אֵין לִי אִמָּא,
אֵין לִי אָח,
אֵין לִי קְרוֹב מִשְׁפָּחָה,
מִיֶּשְׁהוּ שְׁיַעְזוֹר לִי לַעֲבֹד
אֶת הַזְּמָנִים הַקָּשִׁים הָאֵלֶּה.

אֲזִי אָנִי מִבְקָשֶׁת מִכֵּן רַק דְּבַר אֶחָד:
אִם אֶמְצָא אִיזוֹ דֶּרֶךְ לְהַעֲנִישׁ אֶת בְּעָלִי
וְאֶת הָאִישׁ שֶׁנָּתַן לוֹ אֶת הַבֵּת שְׁלוֹ,
תִּשְׁתַּקּוּ, אֵל תִּגְלוּ כְּלוּם.

אַשֶּׁה פּוֹחֲדַת מְכָל דְּבַר,

אוריפידס

רק מסתכלת על נשק וישר משקשקת,
אבל אם פוגעים לך במטה ובנשואים –
אין לך אלוהים!

ראש המקלה:

אל תדאגי, הפה שלנו סגור.
מדיאה, אם תענישי את בעלך, זה יהיה בצדק.
אני לא מתפלאת שאת כל כך סובלת
מכל מה שעובר עליך.

קראון נכנס מימין בליווי חיילים.

תראי, הנה קראון, המלך שלנו.
נו, מה הוא בא להודיע עכשו?

קראון:

את, עם הפנים החמוצות,
שלא מפסיקה לכעס על בעלך, מדיאה:
אני מצוה עליך לצאת לגלות
ולקחת את שני הילדים שלך.

מדיאה

קְדִימָה, בְּלִי עֶכּוּבִים!
אֲנִי עֲצָמִי אֲדַאֵג שְׁזֶה יִתְבַּצֵּעַ,
וְלֹא אֶחֱזֹר הַבֵּיתָה לִפְנֵי שְׁתַּתְּלָקִי מֵהָאָרֶץ.

מדיאה:

אֵי, זֶה הַסּוּף!
הָאוֹיְבִים שְׁלִי תוֹקְפִים אוֹתִי מְכַל הַחֲזִיתוֹת,
וְאֵין לִי שׁוּם נֶמֶל בְּטוֹחַ לְהִסְתַּתֵּר בְּתוֹכּוֹ.
אֲבָל לְמֵרוֹת הַלַּחֲץ הַנּוֹרָא –
קְרֵאוֹן, אֲנִי רוֹצָה לְשָׂאֵל אוֹתְךָ:
לָמָּה אַתָּה מְגַרֵּשׁ אוֹתִי מֵהָאָרֶץ?

קראון:

לָמָּה? אֲנִי אֶגִּיד אֶת זֶה יָשָׁר וְלֹעֲגִין –
אֲנִי מִפְּחָד שְׁתַּפְּגְעִי בַּבַּת שְׁלִי.
יֵשׁ לִי סְבוֹת טוֹבוֹת לְפָחָד:
אֶת אִשָּׁה פֶּקֶחִית וּמִמְחִית בְּכַשְׁפִּים;
אֶת רוֹתַחַת מְכַעַס בְּגִלְלֵי שְׁאֲבֵדָתָּ אֶת בַּעַלְךָ;
וְחוּץ מִזֶּה, מְסַפְּרִים לִי שְׂאֵת מְאִימַת לִפְגֹּעַ
גַּם בִּי, גַּם בַּבַּת שְׁלִי וְגַם בַּחֲתָן שְׁלִי.

אוריפידס

אז אני רוצה להקדים תרופה למכה.
גברת, עדיף לי שתשנאי אותי,
במקום שאתרכך עכשו ואצטער על זה אחר כך.

מדיאה:

קראון, זאת לא הפעם הראשונה
שהשם המפרסם שלי פוגע בי פגיעה קשה.
זה כבר קרה לי הרבה פעמים.
אף אחד עם שכל בראש
לא צריך לחנך את הילדים שלו
להיות פקחים ושונים מדי:
לא רק שבגלל זה כלם קוראים להם "מתנשאים",
זה גם מעורר אצלם קנאה ופחד.
אם תביא לטפשים רעיונות חדשים
הם יסתכלו עליך כמו על מישהו הזוי,
לא כמו על בן אדם מיוחד.
ואם יחשבו שאתה יותר פקח מכל הבינוניים –
הבינוניים האלה כבר יחכו לך בפנה.
זה בדיוק המקום שאני נמצאת בו,
אבל אני לא כל כך פקחית.

מדיאה

תִּסְתַּכַּל עַל עֲצָמָהּ, קְרֹאוֹן –
גַּם אֶתָּה, אֶתָּה מִפֶּחֶד שְׁאֲנִי אֶעֱשֶׂה לָּךְ מִשְׁהוֹ,
אָבֵל אֶתָּה יָכוֹל לְהִרְגֶּעַ.
אֲנִי לֹא מִהֶסוֹג שִׁיפְגַּע בְּשְׁלִיטִים שְׁלוֹ.
לָמָּה, אֵיזָה עוֹל אֶתָּה עֹשִׂיתָ לִּי?
נָתַתָּ אֶת הַבֵּת שְׁלֹךְ לְאִישׁ שְׁמָצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ.
אֲנִי חוֹשֶׁבֶת שְׁבִסֶּךָ הַכֹּל עֹשִׂיתָ דָּבָר נָבוֹן.
הַבְּעִיָּה שְׁלִי הִיא בְּעָלִי, אֲנִי שׁוֹנֵאת רַק אוֹתוֹ.
אֶתָּה אֵין לִי שׁוֹם בְּעֵיָה.
אֲזַ תֵּאֱמִין לִי שְׁאֲנִי לֹא מִקְנָאָה בַּהֲצֻלָּה שְׁלֹךְ.
תִּהְיֶנּוּ מִהַנְּשׁוּאִים הַחֲדָשִׁים,
וְאֲנִי מֵאֲחֻלַּת לָכֶם כָּל טוֹב!
אָבֵל, קְרֹאוֹן: תִּרְשָׁה לִי לְחִיּוֹת בְּאַרְצֵן הַזֹּאת.
לְמִרוֹת שֶׁעָשׂוּ לִי עוֹל,
אֲנִי אוֹרִיד אֶת הָרֹאשׁ לִפְנֵי הַשְּׁלִיטִים
וְאֲבָלִם אֶת הַפֶּה.

קראון:

אֶת אוֹמֶרֶת מְלִים נְעִימוֹת,
אָבֵל אֲנִי מִפֶּחֶד שִׁבְתוֹךָ הָרֹאשׁ שְׁלֹךְ

אוריפידס

את זוממת משהו.
חויז מזה, אני מאמין לך עכשו
עוד פחות ממה שהאמנתי לך קדם:
יותר קל להתגונן מאיזה חמום מוח
מאשר ממישהו פקח
ששומר את התכניות שלו לעצמו.

קדימה, תסתלקי מכאן! מיד!
כלי דבורים מיתרים!
הענין סגור, אין לך שום סכוי להשאיר פה.
את אויבת שלי!

מדיאה כורעת ברך לפני קראון.

מדיאה:

לא, אני מתחננת – בשם כל היקר לך!
בחי הבת שלך!

קראון:

את מבזבזת מלים. לא תשכנעי אותי לעולם.

מדיאה

מדיאה:

אז מה, תגרש אותי ולא תכבד את הבקשות שלי?

קראון:

נכון. אני לא אוהב אותך יותר מהמשפחה שלי.

מדיאה:

כמה אני מתגעגעת עכשו למולדת שלי!

קראון:

כן, גם אני. חוץ מהילדים שלי
המולדת היא הדבר הכי חשוב גם לי.

מדיאה:

האהבה היא צרה נוראה!

קראון:

צרה? תלוי בנסבות.

מדיאה:

אלוהים, אל תתן למי שאחראי לכל הסבל שלי
להתחמק בלי ענש!

אוריפידס

קראון:

עופי, טפֿשה, אַתּ רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת לִי בְּעִיּוֹת?

מדיאה:

יֵשׁ לִי מִסְפִּיק בְּעִיּוֹת מִשְׁלִי.

קראון:

קְדִימָה, אוֹ שֶׁחַיִּלִּים שְׁלִי יִגְרְרוּ אוֹתָךְ מִכָּאן!

מדיאה:

לֹא, בְּבִקְשָׁה, אֲנִי מִתְחַנֶּנֶת, קְרֹאוֹן.

קראון:

מְדִיאָה, אַתּ עוֹשֶׂה לִי חַיִּים קָשִׁים.

מדיאה:

קְרֹאוֹן, אֲנִי אֵצֶא מִהָאָרֶץ.

אָבֵל, לֹא בְּגִלָּל זֶה אֲנִי כוֹרַעַת כָּאן לְפָנֶיךָ.

קראון:

אֲז תִּגִּידִי מָה אַתּ רוֹצֶה וְתִנִּיחִי לִי כִּבְרִי!

מדיאה

מדיאה:

תִּרְשָׁה לִי לְהִשָּׁאֵר כָּאֵן רַק עוֹד יוֹם אֶחָד,
כְּדִי לְהִתְכַּוֵּן לְנִסְיָה וְלִדְאָג לְיִלְדִים שְׁלִי:
אָבָא שְׁלָהֶם לֹא נֹקֵף אֶצְבַּע בְּשִׁבְלֵם.
רַחֵם עֲלֵיהֶם.
גַּם לָךְ יֵשׁ יִלְדִים, אֲזִי אֶתָּה בָּטַח מִבֵּין.
לִי אִישִׁית לֹא אֶכְפֹּת לְצֹאת לְגָלוּת,
אֲבָל כּוֹאֵב לִי עֲלֵיהֶם
וְעַל הַסֶּבֶל שֶׁהֵם צְרִיכִים לַעֲבֹד.

קראון:

אֵין לִי אִפִּי עָרִיץ,
וְהִרְבֵּה פְעָמִים סָבַלְתִּי כִּי הִתְחַשְׁבֹּתִי יוֹתֵר מִדִּי.
גַּם עֲכָשׁוּ, לְמִרוֹת שְׁאֵנִי יוֹדַע שְׁזֹ טַעוֹת,
אֲנִי מֵאֲשֹׁר לָךְ אֶת הַבִּקְשָׁה.
אֲבָל אֲנִי מִזְהִיר אוֹתְךָ:
אִם מִחֵר בְּבִקֶּר
אֶת וְהִילָדִים שְׁלָךְ עֲרִין תִּהְיוּ בְּאֶרֶץ –
אֶת תְּמוֹתִי!
וְאֲנִי מִתְכַּוֵּן לָזֶה.

אוריפידס

טוב, אם זה מה שאַתְּ צְרִיכָה, יש לך יום אַחֵר.
בְּזֶמֶן הַזֶּה לֹא תִסְפְּקִי לַעֲשׂוֹת
אֶת מֶה שֶׁמִּפְחִיד אוֹתִי.

קראון יוצא מימין עם החיילים.

ראש המקהלה:

מִסְכָּנָה, לָאֵן תִּלְכִּי עֲכָשׁוּ?
אֵיפֹה הַבַּיִת, אֵיפֹה הָאָרֶץ,
שִׁיאֲרָחוּ אוֹתָךְ וַיִּגָּאֲלוּ אוֹתָךְ מִהִסְכָּל?
אֵיזָה יָם צָרוֹת הַתְּנַפֵּל עָלֶיךָ, מְדִיאָה!

מדיאה:

הַמָּצֵב רַע מְכַל בְּחִינָה, אֲנִי לֹא מִכְחִישָׁה.
אֲבָל אֵל תַּחֲשָׁבוּ שֶׁהַדְּבָרִים יִמָּשְׁכוּ כָכָה.
לֹא!
לְזוּג הַטָּרִי וּלְמִי שֶׁחָתַן אוֹתָם
צְפוּיֹת כַּמָּה הַפְתָּעוֹת לֹא קִטְנוֹת.
אֲתָן חוֹשְׁבוֹת שֶׁהַיִּיטִי מִתְחַנֶּנֶת אֵלָיו כָּכָה,
אם זה לא הִיָּה כְּדִי לְהוֹצִיא לַפֶּעַל אֶת הַתְּכֵנִית שְׁלִי?

מדיאה

אם זאת לא היתה הסבה,
לא הייתי אומרת לו מלה ובטח לא נוגעת בו.
טפש – למרות שהיתה לו אפשרות
לסכל את התכנית שלי ולגרש אותי מהארץ,
הוא הרשה לי להשאיר כאן היום.
יום שלם!
מספיק זמן להפך לגויות את שלשת האויבים שלי:
את האבא, את הבת ואת בעלי.

מתוקות שלי, יש לי הרבה דרכים להרג אותם.
אני מתלבטת באיזו דרך להתחיל:
לשרוף את חדר השנה שלהם?
להכניס לשם בשקט ולנעץ בהם סכין בבטן?
אבל יש עם זה בעיה אחת:
אם יתפסו אותי בזמן שאתגנב לשם,
יהרגו אותי, והאויבים שלי יתגנו על חשבוני.
לא! הכי טוב ללכת בדרך שאני הכי מכשרת בה:
לחסל אותם עם רעל.

יש עוד בעיה.

אוריפידס

נָנִיחַ שֶׁהִתְכַּנִּית תַּצְלִיחַ וְהֵם יָמוּתוּ.
אֵיזוֹ מְדִינָה תִקְבֵּל אוֹתִי?
מִי יִתֵּן לִי מִקְלָט מְדִינָי אוֹ בֵּית בָּטוּחַ וַיִּגַּן עָלַי?
אֵף אַחֵד.

אֲז אֲנִי אַחֲכָה עוֹד קָצֵת,
וְאִם יוֹפִיעַ פְּתָאוּם מִיִּשְׁהוּ שִׁישְׁמֹר עָלַי,
מִן יָד גְּדוֹלָה וְטוֹכָה,
אֲנִי אֶרְצַח אוֹתָם בַּחֲכָמָה וּבִשְׁקָט.
אֲבָל אִם הַנִּסְבּוֹת יֹאֲלִצוּ אוֹתִי,
אֲנִי אֶתְפֹּס אֶת הַסִּכִּין, וְגַם אִם זֶה אוֹמֵר שְׁאֻמוֹת,
אֵלֶךְ עַל זֶה עַד הַסּוֹף וְאֶהַרֵּג אוֹתָם.

בְּשֵׁם הֶקְטָה, מַלְכַת הַכְּשָׁפִים,
שְׁאֲנִי סוֹגֶדֶת לָהּ יוֹתֵר מִלְּכַל שְׂאֵר הָאֱלֹהִים:
אֵף אַחֵד מֵהֶם לֹא יִשָּׁךְ לִי אֶת הַלֵּב
וַיִּצְחַק בְּלִי הַפְּרָעָה!
אֲנִי אֶהַרֵס לְזוּג הַטָּרִי אֶת הַנְּשׂוּאִים
וְאֶמְרֵר לְקֶרְאוֹן אֶת הַחַיִּים
עַל הַחֲלָטָה הָאֲמֻלָּה שְׁלוֹ לְגֶרֶשׁ אוֹתִי מִכָּאן!

מדיאה

קְדִימָה, מְדִיאָה, תִּשְׁתַּמְּשִׁי בְּכָל מָה שֶׁאֶת יוֹדַעַת!
תִּכְנְנִי תִּכְנִיּוֹת, תִּזְמְמִי מְזֻמוֹת! תִּלְכִּי עַד הַסּוֹף!
זֶה הַמִּבְחָן לְאַמֵּץ שְׁלֹךְ.
אֶת רוֹאָה מָה עוֹשִׂים לָךְ?
אֵל תִּתְּנִי לְנִשְׁוֹאֵי הַתּוֹעֵלֶת הָאֵלֶּה שֶׁל יָאֶסוֹן
לְהַפֵּךְ אוֹתָךְ לְבְדִיחָה.
תִּזְכְּרִי: אָבֹא שְׁלֹךְ מֶלֶךְ!
סָבֵא שְׁלֹךְ אֵל הַשֹּׁמֵשׁ!
אֲזִי קְדִימָה, אֶת יוֹדַעַת מָה הַשָּׁלֵב הַבֶּא.

אֲנַחְנוּ, הַנָּשִׁים, אֵין לָנוּ כְּשָׁרוֹן לְדַבָּרִים טוֹבִים,
אֲבָל אֲנַחְנוּ אֲשַׁפְּיּוֹת בְּכָל הַדַּבָּרִים הָרָעִים.

מזמור מקהלה ראשון

(שורות 445-410)

- תִּאָרוּ לְעֶצְמְכֶן עוֹלָם הַפּוֹדֶה:
נְהָרוֹת זֹרֵמִים לְמַעַלָּה.
- אוֹ גְּבָרִים רוּחַשִׁים מְזֻמּוֹת,
וְאֵין אֲמוֹן בְּשִׁבּוּעוֹת שְׁלָהֶם בָּאֵלִים.
- גַּם הַסְּפוּרִים עַל נָשִׁים מִתְּהַפְּכִים,
וְהַחַיִּים שְׁלָהֶן מַצְגִּים בָּאוֹר מִנְצִיץ.
- בָּא כְּבוֹד לְמִין הַנָּשִׁי וְיוֹתֵר לֹא יִשְׁמִיצוּ אוֹתוֹ.
- מְשׁוֹרְרִים יִפְסִיקוּ לְשִׁיר עַל הַבּוֹגְדָנוֹת שְׁלָנוּ.
- אֵיזָה חֵלוֹם נִפְלָא!

- תִּאָרוּ לְעֶצְמְכֶן שֶׁהָאֵל אֶפֹּלוֹן
הָיָה מַעֲנִיק לְנָשִׁים כְּשֶׁרוֹן לְשִׁירָה:
- הָיִיתִי פּוֹצַחַת מִיָּד בְּשִׁיר נֶגֶד גְּבָרִים,
וַיֵּשׁ לִי הֶרְבֵּה מָה לוֹמֵר עָלֵיהֶם.
- אֲשֻׁלִּיּוֹת, חֲבֵרוֹת, סֵתִם אֲשֻׁלִּיּוֹת.
- (אל מדיאה) מֶרֶב אֶהְבֶּה הַפְּלִגָּת מֵהַבִּית שֶׁל אָבָא שְׁלָךְ,
דֶּרֶךְ כָּל הַיָּם הַשָּׁחֹר, לַחֲיֹת לָךְ בְּאַרְץ זָרָה.

מדיאה

- אכדת את המטה של בעלך, שפגד בך,
- ואם זה לא מספיק, מגרשים אותך עכשו מהארץ,
לנוד ולסבל בגלות.
- אין יותר כבוד לשבועות!
בכל יון הגדולה לא נשארה יותר בושה,
היא עפה לשמים.
- מדיאה, אין לך כאן אבא ואמא,
להרגיע את הראש מכל הצרות,
ואשה אחרת, נסיכה, השתלטה על המטה שלך
ומנהלת לך את הבעל.